

hranjujejo za lastni podúk ali za izročenje v kak muzeum, rekoč:

Struge, dereče grape, suhi potoki, bregov grodel, goli verhi, hribni in skalovni vsadi i. t. d. nam odkrijejo in donesejo kamnine tistih krajev, ki se scer le težko najdejo. Zató je potreba tistimu, kteriga to znanstvo veselí, kader v take kraje pride, skerbno okoli sebe gledati, in nikdar ne pregledati kamnolomov (Steinbrüche), cestnih prekopov, štirn ali družih kopališ, zató kér nas vpeljujejo do koristnih kamnov, in kér tudi dostokrat odkrijejo rudnine i. t. d.

Na poti, kjer trudni pešec počiva, pase svoje oči okoli sediša in dalje okoli sebe; marsiktero imenitno, posebno reč, ki je še nikoli ni vidil, morebiti zapazi. Tukej pobere kakšno skalo, ki se povsod ne najde, obuje irhovo rokovico, déne skalico na dlan in jo prebije z kladvam, jo odkreše tù in tam po zidarski viži, de izdela perpravin štirivoglat kosec od dvéh do tréh palcov (colov), kakor se v muzeumskih omarah vidijo. Take štirivoglate in plošnjate skalice se v liče, lubje, ali v ruto zavijejo, ako popírja za oviti pri rokah ni, zató de se kamna ali rude lice ne mlini, okruši, znanila ne zgubi in se po poti v besagi, mavhi ali v žaklji domú seboj nese. Doma se vsaki kosec v dva popírja zavije, in en listek dodene, na kterim se zapiše, kje se je ta kamen, ruda i. t. d. najdla. Za dalje poslati in prepeleti, se take zavite skale pokoncu ena pri drugi tesno v skrinico vložé. Kar do polniga manjka, se z oblancami, žaganjem ali senam nadomesti, de pribiti pokrov vse terdno hrani takó, de se clo nič ne gane. — Drugej spet zagleda počivavec okamnino (Fossil) polževe ali druge podobe, če je v celini skale zarašena. Le dleto in kladvo v roko! Kmaló bo od roba odlomljena in lepo izlušena. Zavij jo po tem v popir, in dopiši kraj, kjer si jo najdel. Ne sme se pozabiti, kjer take okamnine najdeš, tudi gline, létne, peska, ki jih okriva, seboj vzeti, de se po tem domá ali v muzeumu na tanjko z vodo spere. To se pa takole storí: Glina, blato, letno ali pesek se v globoko posodo dene, se zalije z merzlo vodo; oterjena glina pa se mora kuhati, de se razpustí. Taka blatna voda se skoz gosto žimnato ali drateno sito odlije, in se takó dolgo čista voda doliva in izklopovza, dokler se kalna voda kaže; kader pa čista postane, se čisto oprani in na dnu zastani drobni pesek posušen ohrani, v kterim se grozno majhni okamnini polžiki in rakove lupinice (Cytherinae) najdejo, ktere se z golimi očmi ne vidijo. Take male reči iz peska izbirati, potrebuje velike poterpežljivosti, zdravih oči, povekšivniga gledála (Loupe), ktero vsaka reč nar majn 16krat večí kaže kakor je; z drobnim penzeljčkam (ali metlico) iz leverčnih dlak napravljenim, ki se na koncu oslini, de se ga polžek prime, se lahko od peska loči in v mikroskopu čez stokrat večí na tanjko ogleduje.

(Dalje sledí.)

Kaj Vodnik od nas Slovincov in slovenskiga jezika na dalje piše.

(Dalje.)

Kristjani pa rimske šege so jeli s časam nemške čerke imeti, katere so menihi srednih časov znajdli in po podobi latinskih zarobili. Zatorej dan današnji *) pišejo Pemci, Poljci in Lužicarji z nemškimi čerkami.

Krajnci so pisali po glagolitsko notri do 16. stoletja. Okoli léta 1550 je začel Primaž Truber z latinskimi čerkami pisati. On je bil rojen Krajnec iz vasí Rašica pod Trojakam na Dolenski strani v Kocianski fari; je postal mašnik in s časam korar v Ljubljani. Je prestavil na krajnsko Psalme Davidove

*) Vodnik je to pisal v létu 1798.

Vredništvo.

in Novi Testament; tudi je pridige in duhovne písma pisal. Alj kér je bil luteransko véro učiti začel, so ga iz dežele v nemški rajh pregnali.

Od tega časa Krajnci po latinskimi a b c pišejo kakor tudi Hrovatje, Dalmatinci in sploh vsi Slovinci, ki so bliži Laške dežele.

Ob časi Primaža Truberja je več družih Krajncov bukve z latinskimi čerkami pisalo.

Kar je bilo luterških bukev, so bile na Nemškim v Vitenbergi natisnjene.

Med temi je Sveto Pismo ali Biblia pretolmáčna od Jurja Dalmatina *) natisnjena v leti 1584. Kér ta Biblia na strani take napise ima, kateri so Rimskimu Papežu in katolškim naukam zoperni, je bila ljudem prepovedana, iz rok odvzeta; ino sedaj malo takih bukev najdemo v rokah učenih móž. Ta biblia tudi ni taka, kakoršna ima biti po sklepah cerkveniga zbora v Tridenti.

Adam Bohorič je dal na dan gramatiko za krajnski jezik v leti 1584. Do sedaj se že malo takih bukev najde; vender jih imamo za nauk, de iz njih zvemo, kako so naši stari predniki pisali, jezik čistili, in podučili, kako bi se unanji izučili, naš jezik govoriti. — Tudi ta gramatika je bila prepovedana, kér ona nekaj katolškemu uku zopernih podukov ima v predgovoru. Namesti te gramatike je dal na svitlo eno drugo perpušeno od višjih Pater Hipolit, kapucinar v leti 1715, natisnjeno v Ljubljani.

(Konec sledí.)

Novičar iz Ljubljane.

V Ljubljani imamo — kakor se po mestu govori — že realno šolo z 2 klasama, ki sta se poprej 4. klas imenovala! Naše terjanje do realne šole, de bo koristna, je vse drugačno, kakor de bi se zamôgla taka važna naprava hipoma o kakih 14 dnéh ustanoviti; zatorej bi bilo veliko bolje, ko bi bil 4. klas 4. klas ostal, in de bi se poprej stare reči ne podirale, predin niso boljši nove napravljené. — Pervi zvezek „državniga zakonika“ v slovenskim jeziku smo dobili iz Dunaja. Ne eniga še nismo slišali, de bi bil zadovoljen s to prestavo, in naša dolžnost je, gospodam prestavljavcam to odkritoserčno podati, de naj pri nadaljevanju tega dela nikdar v nemar ne pušajo: de perva potreba je umevnost. Mi sicer iz lastne skušnje dobro vémo, de je prestavljanje večidel silno zapletenih nemških sostavkov težavno delo, zató pa tudi ostanemo pri svoji že davnej izrečni misli: de samotež ni nihče v stanu, vse razglase práv in dobro predstavljati. Vsaki dan nas skušnja tega očitniši prepričuje. Brez de bi pričijoče prestavljanje obširno pretresli, hočemo le na priliko „razglasa ministerstva pravice od 2. oktobra 1849“ stran 2. omeniti, v kterim poména 6 poslednjih verstíc nikakor razumeti ne moremo. Gospodje! nikar nam za zlo ne vzemite, če v prid slovenskiga ljudstva resnico odkritoserčno povémo. — De za prihodnje léto večiga slovenskiga kalendarja „Kolednika“ ne bo, ni nič noviga, kér ga tudi lani ni bilo, — to pa je novo, kar gosp. vrednik v poslednjim „Pravim Slovincu“ misli, de ni on tega zastanja kriv, čeravno iz gosp. Blaznikoviga razjasnjenja zvemo, de gosp. vrednik do mesca listopada ni čerkice v red djaniga rokopisa v tiskarnico prinesel!! Gosp. vrednik Kolednika ni bil nikdar pratikar, sicer bi gotovo vedil, de pratike, kolendri ali almanahi za novo léto se ne smejo do zadnje ure stariga léta odlašati. Vsaka reč ima svoj čas, posebno pa kalendar,

**) Po nekterih narodnih povéstih gré misliti, de Juri Dalmatin je bil Juri Kobilá imenovan, pa Valvazor v II. delu str. 434 pravi, de to ni res; Juri Kobilá je bil Juri Jerišio, luterški pridigar. Vredništvo.

ki je kmalo po novim létu — že starček. Žal nam je za gosp. Potočnikov trud, ki je že pratiko za „Kolednika“ sestavil, de je je že čez 2 pôli v natisu bilo, — žal nam je tudi za lične kamnotise, ki jih je gosp. Blaznik — ki je še vselej mož beseda bil — za „Kolednika“ pripravil; téh iztisov, namreč podoba Ljubljanskiga kolodvora (Bahnhof) pride zdej v nemški kolendar, ki ga kmetijska družba v gosp. Blaznikovi tiskarnici na svitlo daje. Namesto kupcov Kolednika bojo tedaj kupci nemškiga kolendra s to lično podobo razveseljeni. Takó ni nobene nesreče na svetu brez sreče. Druga sreča je pa še ta, de bojo Slovenci drugo léto namesto eniga morebiti z dvema kolednikama razveseljeni, ali pa morebiti še z več, kér bo morebiti tudi pri Slovencih čas prišel, kakor pri Nemcih, de bomo imeli almanahov na cente. — V saboto zvečer nam bo, kakor slišimo, mnogospoštovani igravec gosp. Moldt práv vesel večer v gledišu napravil. Med mnogimi družimi prijetnimi rečmi, ki jih bojo ta večer igrali, je naprosil gosp. Moldt tudi našo slavno govoričo slovenskih poezij, gospodično Vesel, de naj kaj v domačim jeziku deklamira — kateri prošnji se je, kakor slišimo, ona práv rada vdala in milo poezijo „Srotek“ v ta namen izvolila. Kdor je slišal gospodično Vesel naše slovenske pesmi le enkrat deklamirati, gotovo ne bo opustil, ta večer v glediše priti. —

Novičar iz mnogih krajev.

Nar imenitniši novica pretečeniga tedna je, de je predsednik Francozke republike vse ministre od perviga do zadnjiga nanagloma iz službe spustil, zató — kér niso po njegovim ravnali. Celi Pariz je ostermel, ko se je prvič zaslíšala ta prememba — pa je vunder vse mirno ostalo in le pričakuje, kaj bo naprej. Novi ministri so iz sedanje večine deržavniga zbora izvoljeni, pa so sicer brez vse politiške imenitnosti. Nekteri časopisi pravijo, de že Francozki republiki klenka, in de bojo Francozje spet kralja, ali clo — cesarja Napoleona dobili. — Sodni vradi (gosposke) na Ogerskim bojo prihodnjič: 1) kantonske sodnije, 2) deželne sodnije, 3) dištriktne višji sodnije, 4) višji sodni stol. — Madžaram se zdej povračuje, kar so oni poprej nad družimi narodi zastran jezika pregrešili — v Peštu se ne sme nikjer pod kaznijo 20 gold. samó Madžarski nadpis viditi, clo pri nobenim rokodelcu ne! Še Lloydu ne dopade ta predelječ segajoči ukaz. — Nemci v Bačerskim komitatu se branijo Serbski vojvodini pridruženi biti in hočejo raji deželo zapustiti, kakor pod Serbsko oblast pasti. — Presvitli Cesar so poterdili prelog gosp. ministra pravice, po katerim naj se za vse kronovine avstrijanskiga cesarstva in za dežele nemške zaveze edino privatno pomôrsko in kupčijsko pravo (pravica) vstanovi. — Dalje so Cesar ukazali, de sumarne postave, ki na Tiroljskim veljajo za pravde, ki izvirajo iz prepíra, če kdo kaciga družiga v posesti moti, — imajo tudi za Štajarsko, Krajnsko, Koroško, Goriško, Teržaško, Česko, Galicijo i. t. d. veljati. — 25. kozoperska so v Klausenburgu na Erdeljskim pred hišo mestne gosposke za 1 milijon in 58,206 gold. Košutovih bankovcov sožgali. Tudi v Presburgu so že za 487,092 gold. in 20 kr. Košutovih bankovcov sožgali. — Parci so se začeli za avstrijanske Slovane potegovati. V deržavnim zboru v Munakovim je bila zavoljo nemške zveze imenitna seja. Veliko se je govorilo, kako koristno bi bilo, če so tudi avstrijanski Slovani v zvezi nemški, posebno zató — pravijo — kér „krepki mladi slovenski narod ima še kaj vére,

ki na Nemškím že silno peša („Aus der Vereinigung der österr. Slaven, als einer kräftigen jugendlichen Nation, mit dem wegen täglich zunehmender Schwächung der Glaubenskraft bereits alternden Deutschland erwartet man viel Heil“). Se vé, de se iz téh govorov mnogi nemški časopisi norca delajo! Tudi nam se zdi, de so ti govori le Parski groši — in de jim ni tolike za véro, kakor za kaj družiga. — Sv. oče Papež so se peljali 20. kozoperska pervikrat na železnici iz Napola v Portici; — novíce pišejo, de je to pervikrat bilo, de se je en papež po železnici peljal. — Košuta pričakujejo v Southamptonu na Angležkim; v Londonu naberajo denarje za-njega. — V Dunajskim časopisu „Presse“ beremo krepko besedo iz Pazine (Mitterburg), de naj se — kakor je po pravici — Pazina za kresijski sedež Istrijanskiga vstanovi. „Ali se ne bo clo nič spoznalo — sklene ta so-stavek — kaj so Slovani v Istrii za Avstrijo storili? ali slovanski del Istrije, ki je vedno zmirej zvest bil, bo mogel spet hlapec biti, kakor dosihmal? ali bo to pervo znamnje tolikrat imenovane enakopravnosti? Nikdar to ne more in ne sme biti!“ — Na Dunaji zlo delavcov, ključarjev, šivarjev, mizarjev i. t. d. manjka — vse gré na Ogersko. — Ni ne samó v Ljubljani gosta megla; tudi od Dunaja do Linca je taka, de se parabrodi po Donavi ne morejo vsaki dan peljati. —

Rečnik stariga slavenskiga jezika

je slavni slovanski jezikoslovec gosp. Dr. Fr. Miklošič dogotovil, in prenumaracijo, ki terpi do 15. decembra, ravno zdej razglasil. Pisma se pošiljajo na gosp. izdatelja v „k. k. Hofbibliothek in Wien.“ Drugo pot kaj več od tega.

Velki zbor kmetijske družbe v Ljubljani,

bo — kakor je že napovedano bilo — prihodnji torek, 20. dan t. m. Deželni stanovi so naprošeni, družbi po stari navadi svojo dvorano v hiši deželniga poglavarstva (na Iontovžu) za ta shod prepustiti. Začel se bo zbor ob devetih zjutrej. Zavolj imenitnih sklepov so častiti udje vsih stanov povabljeni k temu zboru priti. Prosimo, naj obilno pridejo!

Odbor kmetijske družbo v Ljubljani.

Še nekaj zastran kovaške in živinozdravilske šole.

Na vprašanje: kje in kdaj se morajo tisti oglasiti, ki hočejo to šolo obiskati? damo na znanje, de tistimu, ki ima za obiskovanje te šole potrebne lastnosti, ki smo jih v poslednjim listu »Novic« razložili, ni nič družiga treba, kakor de pride pred 7. prosencam noviga léta v Ljubljano, in se, s potrebnimi pismi previden, oglasi pri vodstvu te šole na Poljanah. Kovači naj za podkovanje potrebno orodje sabo prinesó. — Kdor pa misli, de morebiti nima za obiskanje te šole potrebnih lastnost, naj se pa poprej na vodstvo te šole s frankiranim pismam oberne in svoje okoljšine in lastnosti razloži in popraša: ali bo mogel biti v šolo vzet ali ne? Se vé, de mora v pismu svoje stanovanje na tanjko oznaniti, de se bo vedilo, kam mu odgovor dati. Dr. Bleiweis.

Pogovori vredništva.

Častitimu J. R. Smo prejéli. Lepa hvala za to!

Današnjimu listu je pridjan 42. dokladni list.